

Kysten endrer seg drastisk

*Liv S. Nilsen,
forsker,
Bioforsk Midt-Norge*

I Norge finnes verdens nordligste kystlyngheier, og Norge har både et nasjonalt og internasjonalt ansvar i å ivareta denne naturtypen, som i våre dager er i ferd med å bli borte på grunn av gjengroing. Andre land med kystlynghei har verna store areal og gjennomfører omfattende restaurering og skjøtsel. På tross av dette, har Norge svært lite fokus på vern og skjøtsel.

Endringene skjer ikke over natta, men ta fram noen gamle postkort eller familiebilder fra kysten som er noen tiår gamle og sammenlign med det du ser i dag. Du blir nok overrasket over hvor store endringene faktisk er.

De norske kystlyngheiene er en del av det europeiske kystlandskapet som strekker seg langs Atlanterhavskysten fra Portugal til Lofoten. Hos oss dekker kystlyngheiene de ytterste kystområdene, med mildt vinterklima. Vi vet i dag at denne åpne naturtypen er et resultat av kystbefolkningens ressursbruk gjennom noen tusen år. Røsslyng er vintergrønn, og denne lyngveksten, sammen med et mildt vinterklima, er forutsetningen for kystlyngheiene og den tradisjonelle lyngheidriften. Røsslyng er ei brukbar fôrplante når den pleies rett. Brenning, lyngslått og beiting var de tradisjonelle metodene i lyngheidriften, og husdyrene kunne gå ute om vinteren.

Kystlyngheiene er et gammelt kulturlandskap. For flere tusen år siden var dette landskapet skogkledd, og avskoginga begynte allerede i yngre steinalder. Kystbøndene formet landskapet i måten de livnærte seg på; ved kombinasjon av sesongfiske og jordbruk. Landskapet var tradisjonelt sett delt inn i ei lita innmark og ei stor utmark. På innmarka ble det dyrket gras, korn og grønnsaker, og i utmarka lå kystlyngheiene.

Flere faktorer har gjort sitt til at store areal av kystlynghei har forsvunnet. Oppdyrking og skogplantning har vært viktige faktorer. I tillegg har mange heiområder vært utsatt for fysiske inngrep i forbindelse med hus- og hyttebygging, oljeindustri, vindkraft og utbygging av samferdselsnett. Likevel er den største trusselen for kystlyngheiene i

Forskningsdagene

dag opphør av bruk og mangel på skjøtsel. Kystlyngheiene gror igjen og biologiske og kulturhistoriske verdier er i ferd med å gå tapt. Kystlyngheiene er i dag sterkt truet.

Det er mange fellestrekk mellom de europeiske kystlyngheiene; fra sør til nord er det røsslyngen som dominerer, og som har vært den viktigste beiteplanten. Men det er og store regionale forskjeller, som skyldes forskjeller i klima. Mer fuktbevende arter, sammen med nordlige arter og fjellarter øker nordover i Trøndelag og Nordland, for eksempel dvergbjørk, rypebær og greplyng. Også krekling blir vanligere nordover og oppover mot fjellet. Disse nordligste kystlyngheiene er altså spesielle, og det betyr at Norge har et nasjonalt, men også et internasjonalt ansvar i å ivareta verdens nordligste kystlyngheier.

Hva gjør Norge med dette? Svært lite! Andre europeiske land med kystlynghei har verna store areal og utfører omfattende restaurering og skjøtsel. Vi gjør lite, og lar det tidligere åpne landskapet gro igjen. Ikke finnes det en verneplan for kystlynghei, og i verneområder på kysten hvor kystlynghei inngår er det svært få områder som har fokus på skjøtsel for ivaretagelse av kystlyngheia. For Trøndelag er det utarbeidet en oversikt, ut fra foreliggende kunnskap, over de viktigste områdene med kystlynghei og det er utarbeidet faglige skjøtelsesplaner for områder i Leka, Vikna, Nærøy, Fosnes, Flatanger og Bjugn. Skjøtsel er satt i gang noen få steder, men dette må få et helt annet omfang i nær framtid.

Landbruksmyndighetene benytter ulike tiltak for å stimulere til tradisjonell lyngheidrift. Bønder kan søke tilskuddsmidler for å drive skjøtsel, men midlene man har å tilby er små. Skal framtidig bruk av lyngheiene sikres, er det viktig med både økologisk og økonomisk bærekraftig bruk.

Skal Norge også i framtida ta vare på det som fortsatt er igjen av kystlynghei, må vi nå ta dette alvorlig. På 1800-tallet dekte disse åpne heiene ca. to prosent av det totale norske landarealet. I løpet av det siste århundret har de fleste heiområdene gjennomgått omfattende gjengroing. I dag regner vi at ca. 80 prosent av de åpne kystlyngheiene har gått tapt. Tilstanden til det resterende arealet er urovekkende.

En verneplan for kystlynghei må prioriteres og skjøtsel iverksettes. I tillegg må det legges til rette for bedre økonomi i jordbruksdrifta i lyngheiområdene. Politisk vilje, ressurser, og helhetlig tenking må til.

(Publisert i Trønder-Avisa den 13.10.08)